

Foto: Tom van Limpt

Iedereen is meertalig, zo stelde de in 2021 overleden taalkundige Pieter Muyskens. Geldt dat ook voor mij en mijn zoons, vroeg ik me af tijdens het maken van dit themanummer 'Taal en identiteit'. Op mijn curriculum vitae, de weergave van mijn zakelijke identiteit, staat onder talenkennis: 'Frans' en 'Engels'. Die talen beheers ik (volgens mezelf) goed. 'Duits' en 'Spaans' staan ook op het lijstje; die talen spreek ik redelijk. Onvermeld staat Fries, waarom eigenlijk, dat ken ik toch ook?

Ondanks dat ik in het dagelijkse leven Nederlands spreek, denk en schrijf, beschouw ik mezelf inderdaad als meertalig.

Oer-Hollands en meertalig

Hoe zit dat met mijn tienerzoons? Hun Engels zit in de lift, maar is nog niet zo geolied als dat van mij, alhoewel er in hun dagelijks taalgebruik meer Engels zit dan in het mijne. 'Ik ga Akali zeker choosen, want zij kan heel goed ragen, veel damage doen en mega goed healen...' Geen Brit die dit begrijpt, maar een taalvariant is het wel. Mijn echtgenoot ziet meteen: deze zin komt uit een gesprek tussen onze twee jongste zoons. Bij 'Ik ga lusu, naar me os om te chappen' schat hij (juist) in dat het om de oudste gaat. Zijn taalgebruik ligt meer in de categorie straattaal. Dus ja, ook mijn oer-Hollandse zoons zijn meertalig. Het feit dat mijn man precies weet welke zinnen bij welke zoons horen, geeft aan hoezeer taal een uiting is van identiteit – een specifieke identiteit die past bij een specifieke taal. Met hun ouders spreken onze zoons Standaardnederlands (vroeger ook wel Algemeen Beschaafd Ne-

derlands genoemd). Hun taalgedrag is vergelijkbaar met hun Franse evenknieën uit het eerste artikel in dit nummer: 'Iel est un(e?) autre: Taal en identiteit, twee zijden van dezelfde medaille' (p. 8).

In het talenonderwijs is steeds meer aandacht voor een bredere blik op taal. Dat talenonderwijs staat onder druk; je zou kunnen zeggen dat het in een identiteitscrisis zit. Een nieuw paradigma is noodzakelijk, met meer aandacht voor taal in context: voor (taal)sociologie dus. Dat gebeurt onder de noemer van taalbewustzijn, *language awareness*. Bij taalbewustzijn wordt vaak de indeling in vijf domeinen van James en Garrett (2013) gehanteerd. Taalbewustzijn heeft betrekking op het *affektieve* domein: de houding en motivatie van leerlingen ten opzichte van taal(leren). Het *cognitieve* domein gaat over het systeem achter taal; het *sociale* domein heeft betrekking op de sociaal-culturele integratie en diversiteit, en het *uitvoeringsdomein* gaat over taalvaardigheid. Het *machtsdomein*, ten slotte, gaat over de invloed van taal in de maatschappij. Taal (ook) zien als sociaal en cultureel aangeleerd gedrag, vergelijkbaar met het eten met bestek of stokjes en het dragen van een spijkerbroek of djellaba, veronderstelt grotere aandacht voor de identiteit van taalgebruikers: hun positie ten opzichte van andere taalgebruikers.

Talig landschap

Ook de nieuwe aandacht voor meertaligheid in het taalonderwijs vraagt om een taalsociologische blik, zo laat Joana Duarte zien in haar bijdrage over meertaligheid

TAAL EN IDENTITEIT

Nieuwe varianten van taalonderwijs

op p. 14 ('Meertaligheid als cruciaal identiteitskenmerk: Een driehoeksperspectief voor het onderwijs'). 'We moeten echt de switch maken van nadruk op de vorm naar gebruik van taal in context', vertelde Duarte tijdens het interview in november vorig jaar met Taalwijs.nl. Duarte is lector Meertaligheid aan NHL Stenden en universitair hoofddocent Minderheden & Meertaligheid aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Ook zei ze: 'Meertaligheid biedt je de mogelijkheid om de wereld met andere ogen te zien.' Niet alleen goed leren luisteren, maar ook goed leren kijken is daarbij belangrijk. Immers, het talige landschap verandert, letterlijk en figuurlijk.

Primaire proces

Taal- en cultuurbewustzijn, meertaligheid of betekenisvol taalonderwijs – sommigen zullen deze termen wellicht met enig argwaan als de nieuwe buzzwoorden in het taalonderwijs bezien. Zo'n scherpe blik op nieuwe veelgebruikte woorden blijft wenselijk, en al helemaal van taalendocenten.

Bij het maken van dit themanummer ging het manifest van het Red-het-onderwijsteam (<vllt.nl/red-manifest>) viral, omdat niet alleen het talenonderwijs maar het gehele primaire en voortgezet onderwijs in crisis zou zijn. In het manifest staan waardevolle zaken. Maar kritische lezing blijft vereist. Ook in het Red-manifest lees ik eens te meer dat het 'primaire proces' staat omschreven als: lesgeven. Die insteek herbergt het gevaar van een takenreductie en autonomieverlies van docenten. Daarvoor waarschuwen ook Gert Biesta

en Orhan Ağırdağ in het interview met hen (p. 22, 'Docenten zijn de eigenlijke curriculummakers'). De taak van docenten gaat veel verder dan lesgeven alleen.

Identificatie

De ander zien en andermans taal begrijpen vereist niet alleen goed leren kijken en luisteren, maar ook empathie. Al langer weten we dat het lezen van literatuur empathischer maakt. Bij het lezen van (jeugd)romans identificeren lezers zich met de personages in het verhaal; lezers voelen met hen mee. Sara Van den Bossche is universitair docent aan de Universiteit van Tilburg en doet onderzoek naar jeugdliteratuur. Samen met onderzoeker Anne Klomberg bespreekt ze twee boeken die jonge lezers laten nadenken over diversiteit en inclusie in 'Burgerschap in boekvorm: Handvatten voor gesprekken over diversiteit en inclusie' (p. 28).

Fries staat inmiddels op mijn cv. Ik had het vermelden van een regionale taal simpelweg nooit eerder overwogen. Maar ook toen ik dat wel deed, twijfelde ik. Immers: Fries spreken doe ik nooit en mijn ouders zijn geen Friezen. Ik ben geen echte Fries en mijn Fries is verre van *geef Frysk, gaaf Fries*, wat dat ook mag zijn. Mijn Fries is *linich*, lenig, net zoals de andere talen die je op mijn cv aantreft. Lenig en meertalig, hoe gaaf is dat? ■

Marjolijn Voogel
Themaredacteur

LITERATUUR

James, C., & Garrett, P. (2013). *Language awareness in the classroom*. Routledge.